

**ARCHEOLOGISCH BUREAUONDERZOEK
IN VERBAND MET SLOOP VAN HET
SCHOOLGEBOUW SPECHTSTRAAT 4 (NIJMEGEN)
EN DE ONTWIKKELING VAN HET PLANGEBIED
TOT PARK**

Benjamin Tunker

© 2014 Gemeente Nijmegen, Bureau Archeologie en Monumenten

Archeologisch bureauonderzoek in verband met sloop van het schoolgebouw Spechtstraat 4 (Nijmegen) en de ontwikkeling van het plangebied tot park

B.C. Tunker

Vormgeving: R.M.H.C. Mols
Tekstredactie: H. van Enckevort

In opdracht van: gemeente Nijmegen

Autorisatie: H. van Enckevort

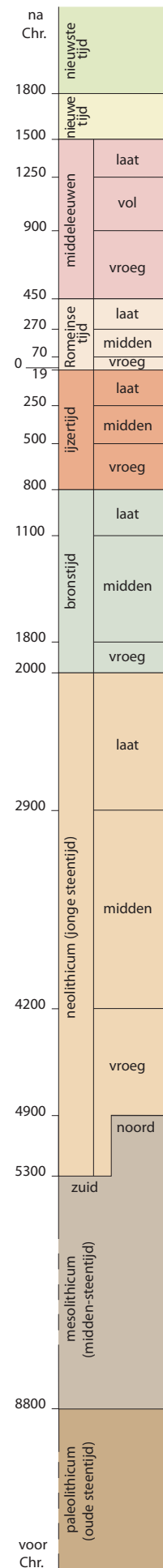
ISSN 2212-5337

Niets van deze uitgave mag worden veeelvoudigd in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j°, het besluit van 29 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen).

Voor het overnemen van gedeelte(n) van deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

De Gemeente Nijmegen aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without the written permission from the publisher.

ARCHEOLOGISCH BUREAUONDERZOEK IN VERBAND MET SLOOP VAN HET SCHOOLGEBOUW SPECHTSTRAAT 4 (NIJMEGEN) EN DE ONTWIKKELING VAN HET PLANGEBIED TOT PARK

1 INLEIDING

De Brede school Aquamarijn, locatie Spechtstraat 4, ligt in het oostelijke deel van het Waterkwartier te Nijmegen (fig. 1). Het schoolcomplex gaat gesloopt worden en de locatie alsmede het omliggende terrein zullen worden heringericht als park. Het plangebied van 4000 m² wordt begrensd door de Spechtstraat aan de noordzijde, de Kwikstaarhof aan de oostzijde en de Marialaan aan de zuidzijde. In dit bureauonderzoek wordt geïnventariseerd of er een kans is op archeologische resten in het plangebied en zo ja, of die door de geplande werkzaamheden worden bedreigd. Daarmee zal antwoord worden gegeven op de vraag of er archeologisch onderzoek noodzakelijk is voorafgaande of tijdens de sloop en de aanleg van het park.

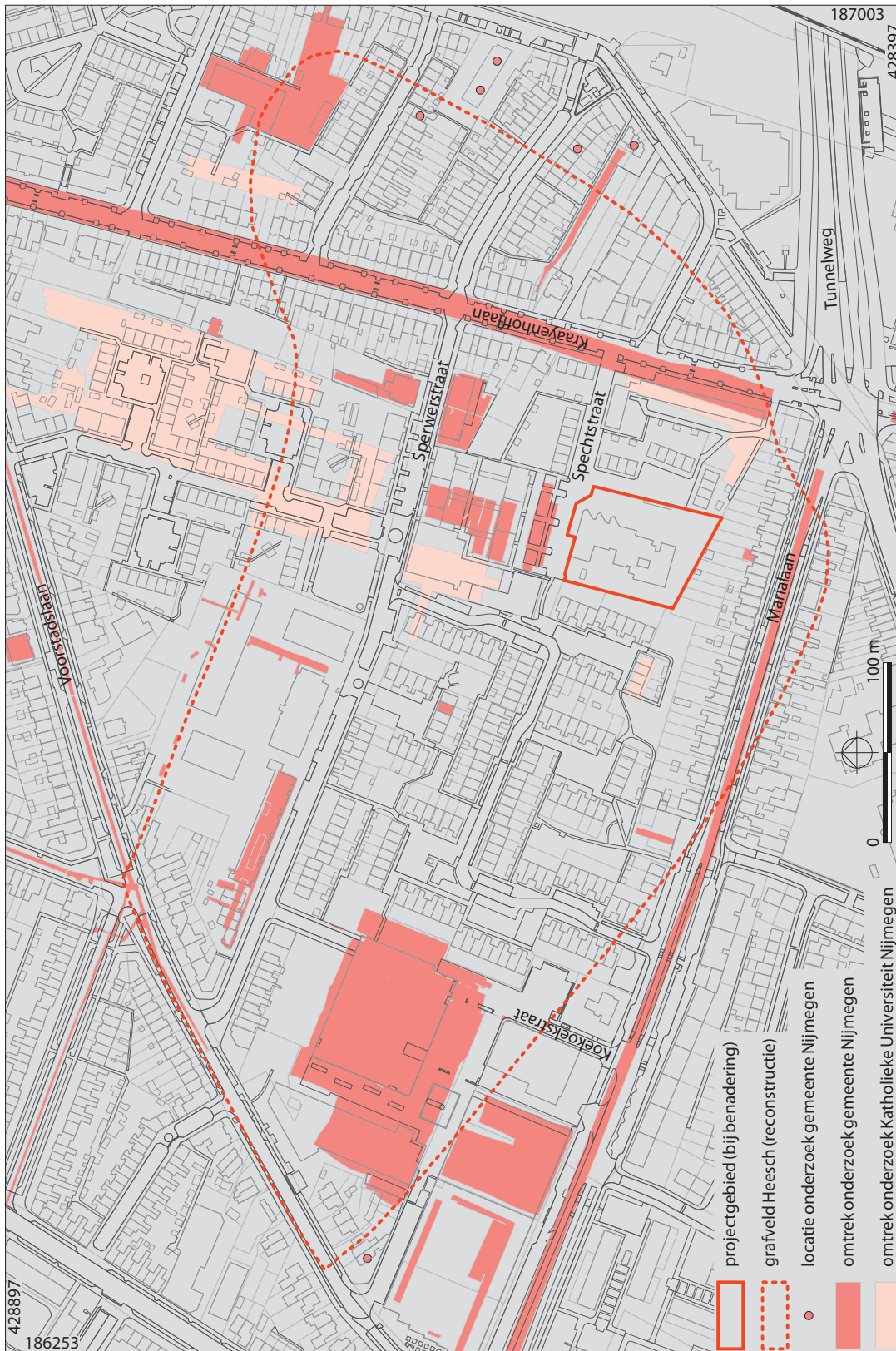

Figuur 1. Locatie van het plangebied

RM

1.1 Administratieve gegevens

Provincie:	Gelderland
Gemeente:	Nijmegen
Plaats:	Nijmegen
Toponiem:	Spechtstraat
Kadastrale gegevens:	gemeente NBH00, sectie I, nr. 02935
Kaartblad:	40C
Coördinaten:	186.701/428.553
Projectverantwoordelijke:	H. van Enckevort
Bevoegd gezag:	gemeente Nijmegen, contactpersoon P. Franzen
Opdrachtgever:	gemeente Nijmegen, contactpersoon W. Arends
Soort onderzoek:	archeologische begeleiding (AB), protocol opgraven

Figuur 2. Archeologisch onderzoek in de omgeving van het plangebied met daarbij de verwachte begrenzing van het Romeinse grafveld.

Archis2-onderzoeks- meldingsnummer:	61813
Projectcode:	Spe1
Complex en codering:	grafveld (GVC), nederzetting onbepaald (NX)
Periode(n):	bronstijd (BRONS), ijzertijd (IJZ), Romeinse tijd (ROM), nieuwe tijd (NT)
Geomorfologische context:	fluviaale afzettingen (Formatie van Kreften- heye) en eolische afzettingen.
Huidig grondgebruik:	bebouwing
Hoogte maaiveld:	ca. 11,50 m +NAP
Uitvoering bureauonderzoek:	mei 2014

2 ARCHEOLOGISCHE EN HISTORISCHE GEGEVENS

Op de archeologische beleidskaart van de gemeente Nijmegen ligt het plangebied in een terrein van zeer hoge archeologische waarde.¹ De ondergrond van de locatie bestaat uit zand dat na de vorming van de stuwwallen in de voorlaatste ijstijd, circa 200.000 jaar geleden, van de toppen van de stuwwal in Nijmegen-Oost is afgespoeld. Op basis van ouder onderzoek kan afgeleid worden dat verschillende perioden zijn vertegenwoordigd in de gebruiksgeschiedenis van het plangebied en haar omgeving.

Prehistorie

Tijdens het archeologische onderzoek aan de Koekoekstraat/Voorstadslaan in 2009 en 2010 zijn twee graven uit de prehistorie aangetroffen. Bij een van deze graven gaat het om een Klokbekegraf uit het laat-Neolithicum (Klokbekeperiode, 2500–200 voor Chr.), bij het andere gaat het om een crematiegraf dat waarschijnlijk uit de ijzertijd stamt. Bovendien zijn er tijdens dit onderzoek resten van een nederzetting uit de ijzertijd aangetroffen.² Tijdens onderzoek aan de Marialaan zijn twee crematiegraven uit het einde van de vroege bronstijd en/of het begin van de midden-bronstijd aangetroffen.³

Romeinse tijd

In de directe omgeving van de locatie aan de Spechtstraat zijn op verschillende plaatsen delen van een grafveld uit de Romeinse tijd aangetroffen (fig. 2). Het grafveld, dat globaal tussen 70 na Chr. en het einde van de 3^e eeuw gedateerd mag worden, lag direct buiten de gracht van de stad *Ulpia Noviomagus*. Tijdens onderzoek van de Katholieke Universiteit Nijmegen, dat in de jaren '70 is uitgevoerd op de hoek van de Marialaan en de Krayenhofflaan, zijn voor het eerst delen van dit grafveld archeologisch onderzocht.⁴ Onderzoek van de universiteit bracht in de vroege jaren '80 een aantal bijzonder rijke graven en grafmonumenten ten noorden van de Sperwerstraat aan het licht.⁵ Direct ten noorden van het plangebied zijn in de jaren '90 enkele delen van dit grafveld door de gemeente onderzocht waarbij talrijke resten van graven konden worden geborgen.⁶ Ten westen van het plangebied zijn in 2009 en 2010 drie onderzoeken delen van dit grafveld door de gemeente onderzocht.⁷ Bij alle genoemde opgravingen ging het overwegend om crematiegraven, hoewel tijdens onderzoek aan de Koekoekstraat/Voorstadslaan ook een cluster inhumatiegraven uit de tweede helft van de 3^e eeuw is aangetroffen.

Late middeleeuwen – heden

Vanaf de Romeinse tijd tot in de vroege 20^e eeuw het plangebied grotendeels onbebouwd gebleven (fig. 3). In de jaren '30 is binnen de grenzen van het plangebied een klooster met school gebouwd. De bouwtekeningen daarvan zijn niet meer in het gemeentelijke archief terug te vinden. Over de verstoringsdiepten en omvang daarvan kunnen door het ontbreken van voldoende informatie dan ook geen uitspraken gedaan worden. Wel zijn in figuur 3 enkele uitsneden van topografische tekeningen en luchtfoto's van het plangebied opgenomen, waaruit opgemaakt kan worden dat de resten van voorzijde van het klooster/schoolcomplex (voormalig Krayenhofflaan 196–198) achter de H. Hartkerk aan de Krayenhofflaan onder de in 1983 op het terrein aangelegde Spechtstraat gezocht mogen worden. Binnen het plangebied liggen nog wel resten van de westelijke vleugel van het complex.

Uit het bouwvergunningenarchief kan afgeleid worden dat de Aquamarijn, na de sloop van het klooster en de oude school, in de late jaren '70 op poeren is gebouwd die zich ca. 1 m onder met maaiveld bevinden. Onder de poeren heeft zou tot een diepte van ca. 2 m onder maaiveld grondverbetering plaatsgevonden. Het is echter onbekend of de funderingen van het bestaande schoolgebouw in een grote kuip of in sleuven zijn opgetrokken.

1 Archeologische Beleidskaart Nijmegen. Terrein Z-07 Nijmegen-West.

2 Harmsen 2010b; Drenth & Harmsen 2013.

3 Harmsen 2012.

4 Hiervan zijn geen publicaties beschikbaar.

5 Koster 2013.

6 Van Enckevort & Thijssen 145 en 155.

7 Harmsen 2010a; 2010b; Heirbaut & Norde 2012.

3 VERWACHTING EN ADVIES

In het plangebied zijn talrijke Romeinse graven te verwachten, en dan met name crematiegraven. Deze graven bevonden zich op een diepte van ca. 1 m. onder maaiveld (9,93 m +NAP in de omgeving van de Marialaan). De graven in de opgraving van de universiteit aan de Krayenhofflaan lagen overwegend dieper, maar dit was uitzonderlijk omdat zij in de bodem van een depressie (verland ven) waren ingegraven. De dichtheid van de graven binnen dit grafveld varieert tussen een graf per 32 m² tot een graf per 78 m², maar dit is niet meer dan een grove schatting. Ook boven het niveau waarop de graven direct zichtbaar zijn in het vlak (overgang A/B naar C-horizont) kunnen zaken worden aangetroffen die direct in verband zijn te brengen met deze graven. Deze zijn daar terecht gekomen ten gevolge van latere grondwerkzaamheden als ploegen, opspit, bioturbatie, etc. Als het maaiveld in het plangebied na de Romeinse tijd niet verlaagd is mag aangenomen worden dat het archeologisch relevante niveau op ca. 50 cm beneden het maaiveld is gelegen.

De sloop van de fundering van het schoolgebouw dient rechtstandig plaats te vinden om het eventueel nog aanwezige bodemarchief te sparen. De ondergrondse sloop dient archeologisch begeleid te worden om informatie te verzamelen waaruit blijkt in hoeverre het bodemarchief onder het schoolgebouw tijdens de bouw in de late jaren '70 is beschadigd.

Indien er grondwerkzaamheden rond de bestaande bebouwing plaats vinden ten behoeve van sloop en de aanleg van het park en deze niet dieper gaan dan 50 cm volstaat een archeologische begeleiding waarbij archeologische resten (o.a. met metaaldetectie) verzameld worden. Als er grondwerkzaamheden plaats vinden die dieper gaan dient archeologische begeleiding onder protocol opgraven plaats te vinden. Daarbij kunnen archeologisch relevante sporen vastgelegd en daarna onderzocht worden.

Op basis van het door de gemeente in de directe omgeving uitgevoerde archeologische onderzoek mag verwacht worden dat zich binnen het plangebied resten uit de Tweede Wereldoorlog bevinden.

LITERATUUR

Drenth, E. & C. Harmsen 2013: Een klokbekergraf te Nijmegen (provincie Gelderland, NL), *Notae Praehistoricae* 33, 217–230.

Enckevort, H. van & J. Thijssen, 1996, met bijdragen van J. van den Besselaar e.a.: *Graven met beleid. Gemeentelijk archeologisch onderzoek in Nijmegen 1989–1995*, Abcoude/Nijmegen.

Gemeente Nijmegen. *Archeologische Beleidskaart Gemeente Nijmegen*. Beschrijving van de terreinen, Nijmegen 2009.

Harmsen, C., 2010a: *Romeinse graven aan de Nijmeegse Marialaan*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen – Briefrapport 68).

Harmsen, C., 2010b: *Evaluatierapport Vr8. Opgraving Koekoekstraat MKK-terrein*, Nijmegen (intern document).

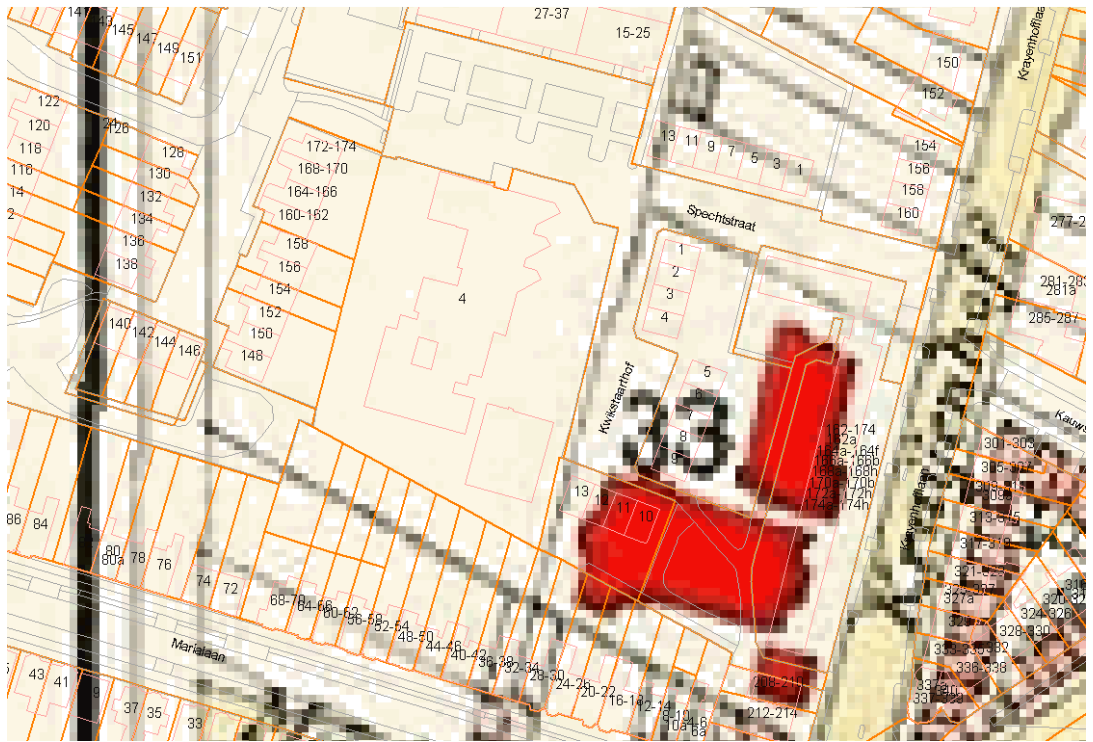
Harmsen, C., 2012: *Nederzettingssporen en graven aan de Nijmeegse Marialaan*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen – Rapport 28).

Heirbaut, E.N.A. & E.H.L.D. Norde, 2012: *Romeinse graven aan de Sperwerstraat. Onderzoek in het grafveld van Ulpia Noviomagus*, (Archeologische Berichten Nijmegen – Rapport 30).

Koster, A., 2013, met bijdragen van V. Bakker e.a.: *The cemetery of Noviomagus and the wealthy burials of the municipal elite*, Nijmegen (Description of the Archaeological Collections in Museum Het Valkhof at Nijmegen 14).

Illustratieverantwoording

JG Jean-Francois Gentenaar
RM Rob Mols

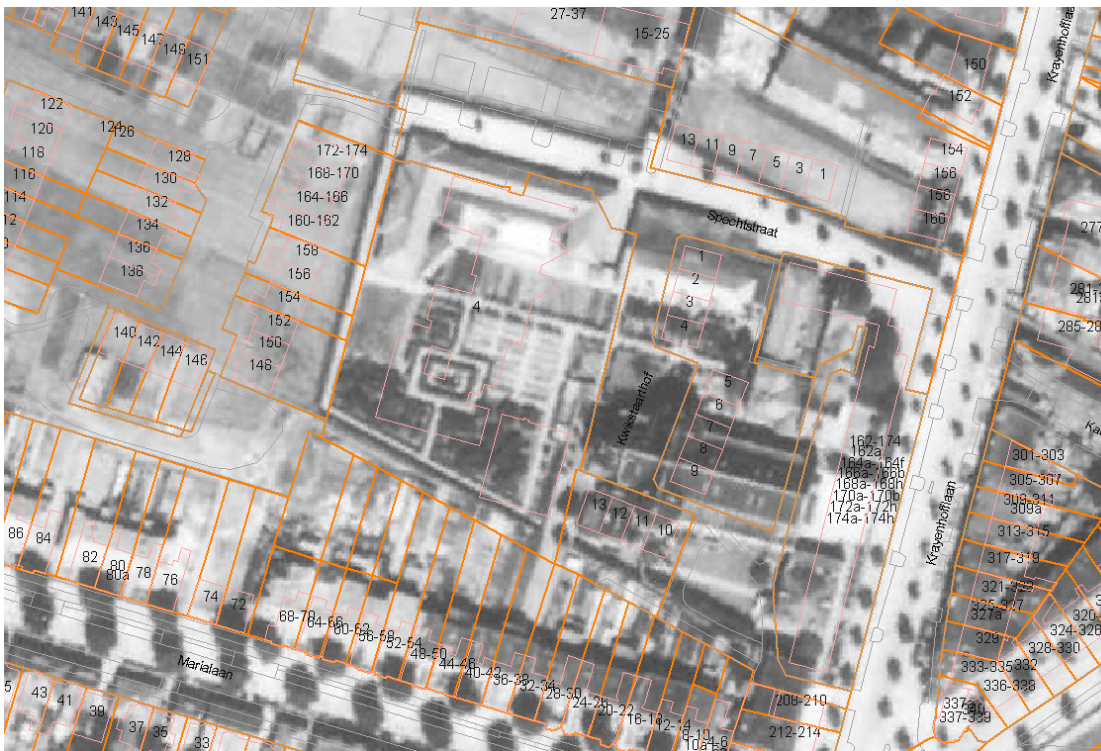
1908

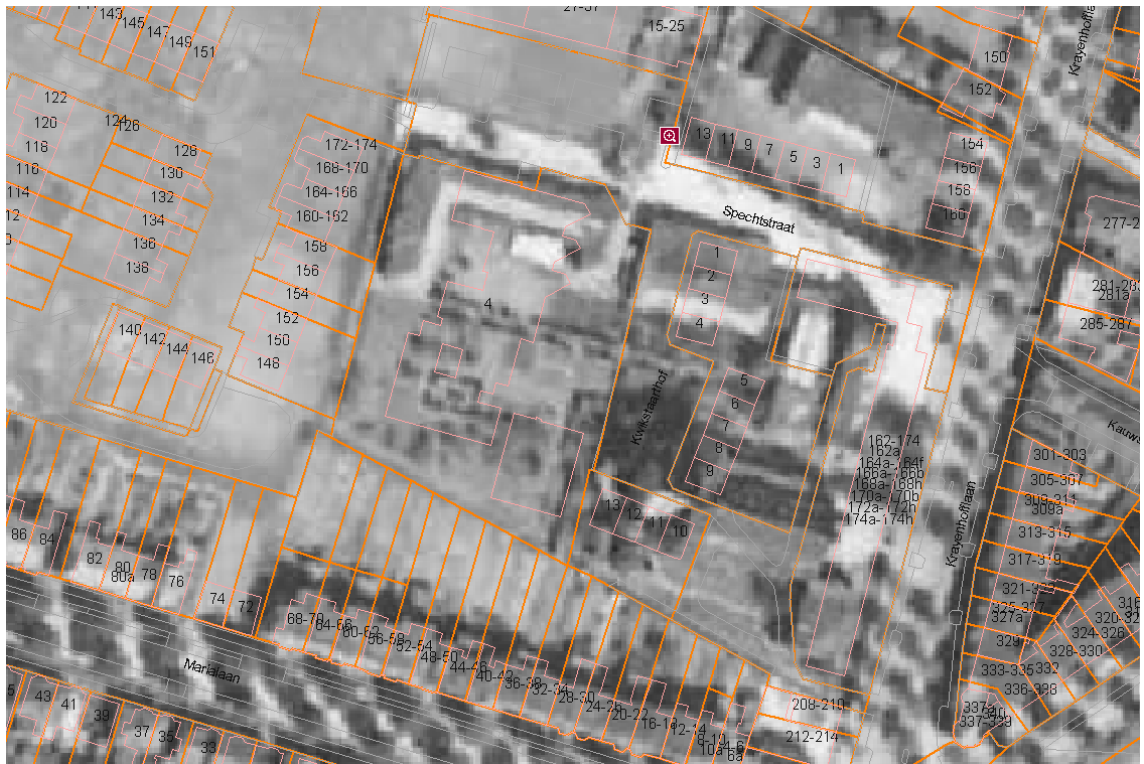
1910

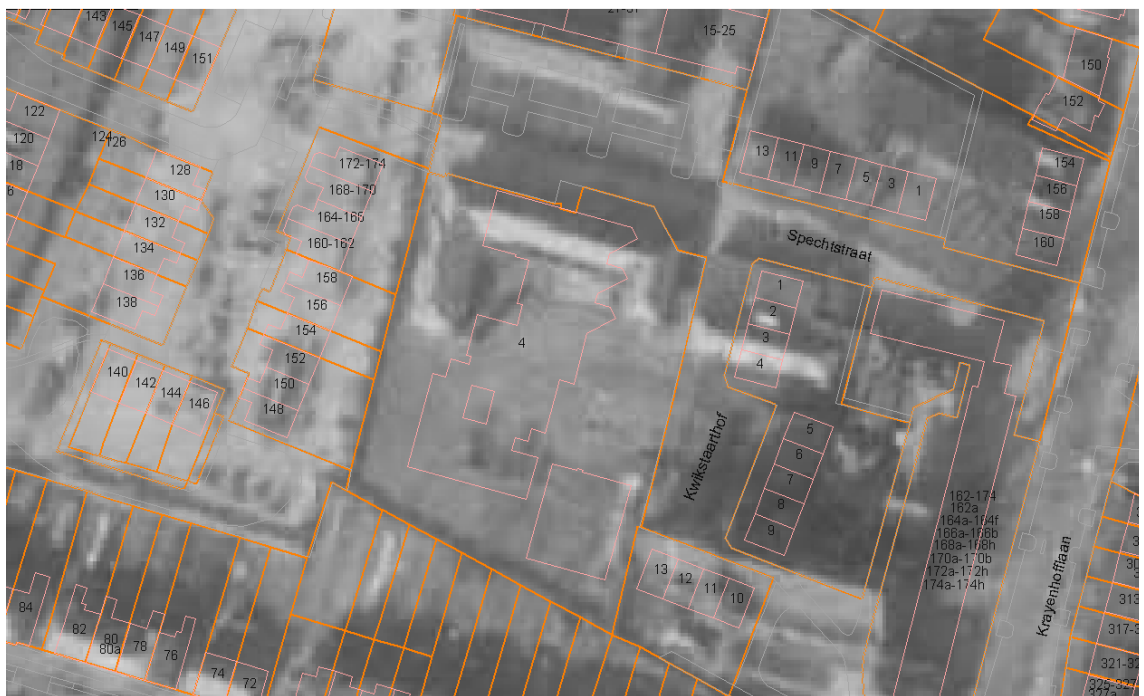
1930

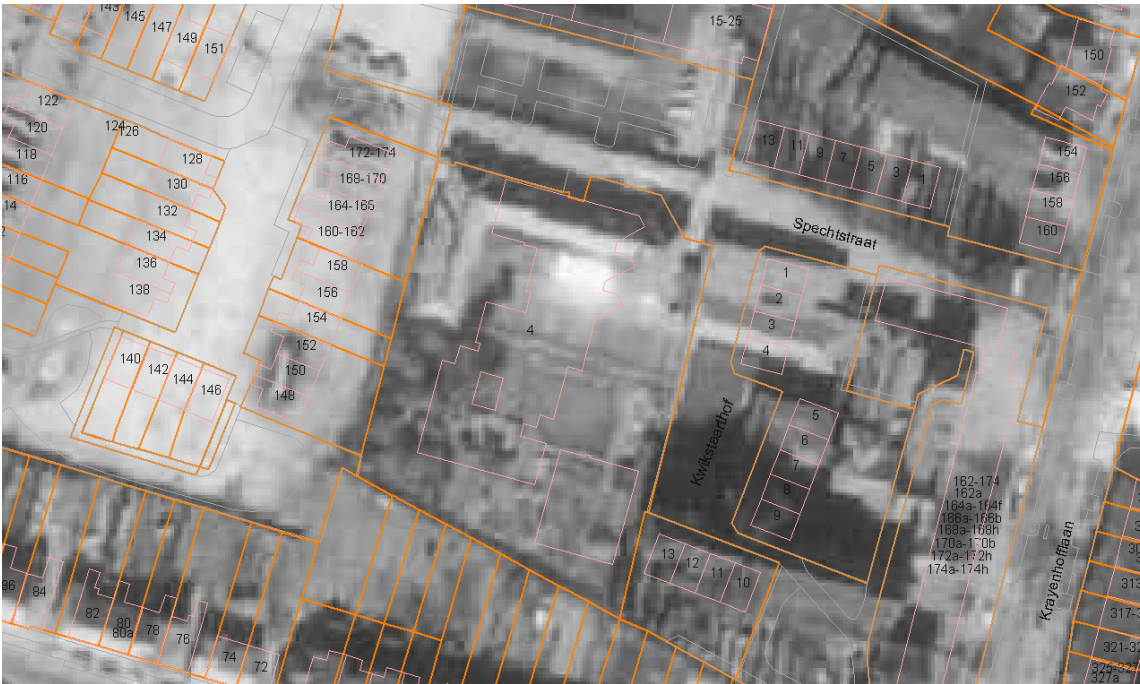
1936

1949

1964

1974

Op 11 oktober 1977 werd de kerk ten oosten van Spechtstraat 4 door brand verwoest (huidige Kwikstaarthof).

1996

Afdeling Stadsontwikkeling
Bureau Archeologie en Monumenten
Postbus 9105
6500 HG NIJMEGEN